

„Krikščioniškų vertybių ugdymas – sudėtingas kūrybiškumo, žinių ir patirties egzaminas šeimai ir mokyklai“

Gyvename nuolat besikeičiančioje visuomenėje, turinčioje prisitaikyti prie naujų gyvenimo iššūkių, sąlygų bei privalančioje nuolat gerinti savo kokybę. Jos uždavinys švietimo sistemai – parengti jauną žmogų gyvenimui, sugebantį orientuotis besikeičiančioje situacijoje, pasirengusį dirbti nuolat kintančiose sąlygose ir atsakyti už bendrą kultūrinį palikimą. Tik tokiu atveju kiekvieno žmogaus reprezentacija kultūroje, jo veikimo, kūrybiškumo, dvasinės energijos galių ir bendradarbiavimo ryšių raiška kuria atvirą, demokratinę, save reguliuojančią visuomenę, galinčią tapti patrauklia jos nariams. Tokios visuomenės socializacijos vaizdas atsiskleisų per tam tikrą individo santykį, pavyzdžiui, su:

- Šeima,
- Mokykla,
- Krikščionybė,
- Technologijomis ir darbu,
- Etnokultūra,
- Pasauline kultūra.

Jį dar galima būtų papildyti per pilietinės visuomenės ir valstybinio patriotizmo, dorovinių įsitikinimų, bendravimo kultūros ir asmenybės tipo dominantes. Tik ar mūsų visuomenė bent bando sudaryti sąlygas jaunajai kartai išsiugdyti reikalingas vertybes ir kompetencijas realizuoti savo tikslus ir tapti pilnavertiškai funkcionuojančia asmenybe? Ar šeima ir mokykla supranta, kad tikroji ugdymo versmė – krikščioniškosios vertybės, kurios tarsi alfa ir omega apibrėžia ir pamatuoja tikslus ir rezultatus. Kaip tai pasiekti? Ir pagaliau pagrindinė problema, kuria norėčiau pasidalyti: Ar ugdymas turinyje? Ar turinys ugdyme?

Mokytojai mėgsta mokyti, o reikia tarnauti. Vakarų Europoje šita kultūra sena, nors ir nelengvai palaikoma. Ji ateina iš antikos, įdiegusios partneriško tiesos ieškojimo, savitarpio mokymosi įgūdžius. Dabar ją bando pasisavinti mūsų naujoji pedagogika, reikalaujanti, kad mokantis būtų mokoma, ugdantis ugdoma, pabrėžiant mokytojo ir mokinio sąveikos svarbą. Ir tai galiu patvirtinti savo patirtimi: Kuo dažniau į mokinį žvelgiu širdimi, tuo daugiau mano gyvenime ramybės ir tikėjimo tuo, ką darau. Darbas mokykloje yra kūrybinis, nes remiasi jausminiais įspūdžiais. Jo metu išmokstame užsibrėžti tikslus, vertinti darbą ir jo rezultatus. Kiekvienas žmogus čia yra ir ugdytojas, ir ugdomasis viename: mokymosi dalykai ir disciplinos integruojamos ir įgyjamos per patirtį – tada ugdymas padeda išgyventi pilnatvę. Žinoma, aš išreiškiu subjektyvią poziciją, kurią grindžiu ne vienu metų stebėjimais, savo empirine patirtimi, tėvų ir mokinių apklausomis, o taip pat mokslinių šaltinių analize. „Ugdymas – tai žmogaus pilnutinio gyvenimo kūryba jo paties jėgomis, aprūpinanti jį saviraiškos priemonėmis.“ / L. Jovaiša „Edukologijos įvadas“, 2002m., p. 65/, tačiau mokykla ne tik žinių, konkurencijos, skatinimo, bet ir bendražmogiškųjų vertybių ugdymo vieta. Katalikiškoje mokykloje ugdymas remiasi visuminiu asmenybės ugdymu, integralia tikėjimo, mokslo ir kultūros sinteze, „kiekvienų“ (tiek kataliku, tiek kito tikėjimo išpažinėju, tiek Dievo dar neatradusiu) vertybinio ugdymo programa. Taigi, mokyklos pagrindinė užduotis yra lavinti, ugdyti, o svarbiausieji jos atramos taškai būtų vertybių formavimas, o ne prievolė kažką tai veikti, atlikti; savirealizacijos, savimonės ir saviraiškos būdų paieška, o ne unifikuotų taisyklių, kanonų, standartų diegimas; motyvacijos suvokti, pažinti, įgyti kėlimas, o ne senų dogmų, gyvenimiškų tiesų tiesioginis brukimas; atsakomybės už savo ir visuomenės likimą ugdymas, o ne mokymas prisitaikyti. Šeima, kaip kultūros subjektas, yra vienas svarbiausių socializacijos veiksnių. Joje sprendžiamos tradicijų bei papročių išlikimo, kitimo ir tęstinumo

problemos. Mokykla, kaip ir šeima, turi ne slėptis nuo aplinkos iššūkių, tačiau mokyti juos priimti ir atremti. Tobulėjančios technologijos atveria vis naujas galimybes, tačiau stipriai sumažina šeimos ir mokyklos daromą įtaką jaunimui skiepijamoms vertybėms, kuri dar konkuruoja su neformalių grupių, „gatvės“ įtaka. Taigi, tam reikalinga tėvų bei mokytojų stipri vertybinė argumentacija, pasišventimas ir pačių rodomas pavyzdys. O gal neįstengiantys realistiškai mąstyti, stereotipiški ir riboti žmonės mums patogesni? Ir gal tegul jaunimas pasineria į dažnai perversiškus, kvaitulį ir užsimiršimą siūlančius, lengvai pasiekiamus, vien šios dienos dalykus, - suprasdami, kad tai jų „sociumas“, jų erdvė!?

2014-2015 mokslo metais mūsų mokykla vykdė Katalikiškų vertybių ugdymo programą, kurios trukmė - 3 užsiėmimai per mokslo metus. Aš buvau atsakinga už katalikiškų vertybių ugdymo programos 6 klasėje „Mintis. Žodis Darbas“ sukūrimą ir įgyvendinimą. Programos veikla organizuojama siekiant formuoti vaiko, kaip aktyvaus katalikiškos mokyklos bendruomenės nario atsakomybę už savo žodžius ir veiksmus. Visos programoje numatytos veiklos orientuotos į nuolatinę refleksiją, empirinio proceso organizavimą, bandymų metodą, atvirą bendravimą ir bendrą atsakymų ieškojimą. Tai veiklos, kuriose yra perduodama patirtis ir tradicija. Šalia to yra formuojamas vaiko žvilgsnis į savo paties gyvenimą bei jo patirties ir gilios tradicijos ryšys. Programos įgyvendinimo procesas nukreiptas į mokinių vertybinių nuostatų ir gebėjimų – intelektualinių, socialinių, emocinių, dinaminių, kultūrinių – ugdymą ir pozityvią veiklą siekiant bendro gėrio. Šia programa siekiama skatinti atvirumą žmonėms ir krikščioniškai bendruomenei: suprantant asmeninio ryšio su Kristumi svarbą, ugdant pasitikėjimą Dievu ir asmenį formuojant kaip Bažnyčios narį. Programos centre yra asmens, sukurto pagal Dievo paveikslą, unikalumas ir vertingumas, atskleidžiamas bendravimo ir bendradarbiavimo kontekste. Mokiniai pagarbiai, atvirai bendraudami ir bendradarbiaudami, pažindami save ir supantį pasaulį, ugdo savo pasaulėžiūrą ir pozityvias asmenybės savybes. Vaikai skatinami drąsiai kelti bendruomeniškumą formuojančius klausimus ir juos analizuoti savos patirties ir tikėjimo kontekste.

Kovo 18 d. 6 a ir 6 b klasėse vyko kultūrinė – pažintinė diena „Žodis žeidžia – žodis gydo“, kuri davė startą Katalikiškųjų vertybių ugdymo programai „Mintis. Žodis. Darbas“. Mokiniai diskutavo vertybinių nuostatų klausimais apie tai, kad geri darbai, kurie nieko nekainuoja – gerą žodį pasakyti, gerą patarimą duoti, artimo gerumą žodžiu įvertinti, pajuokauti, nusišypsoti yra daug geriau, negu dangstyti žodžiais: „Kiekvienas taip sako“, „Niekas to nedaro“, „Visi taip daro“, kalbėjosi apie besąlyginį pasitikėjimą tais, kurių žodžiai nesiskiria nuo darbų ir apie tai, kad daug kartų mums nereikėtų griebtis žodžių, jei mūsų darbai pakankamai liudytų. Po to stebėjo Giedrės Beinoriūtės dokumentinį filmą „Pokalbiai rintomis temomis: 11 pasakojimų ir 1 nutylėjimas apie gyvenimą“ bei aptarė pagrindines vertybes, kurias filme paminėjo kalbėjusieji vaikai. Balandžio 21 d. Pastoracinio centro patalpose vyko antroji kultūrinė – pažintinė diena „Ką bedarytum, daryk gerai, – ir tu pašlovinsi Dievą“. Mokiniai imitacinio žaidimo pagalba „Kurk klasės kolektyvą“ ruošė plakata, kuriame nurodė veiksmų planą, ką jie darytų, kad jų klasė būtų draugiška, vieninga, įdomi, saugi, šoko draugystės šokį, atliko praktines užduotis, akcentuodami mintį, kad ko kitas laukia iš mūsų, to iš mūsų laukia ir Dievas. Šv. Mišias bendruomenei Pastoracinio centro koplyčioje aukojo mokyklos kapelionas kun. T. Rudys. Ir per trečiąją vertybinių nuostatų formavimo dieną „Kokie mes, tokia ir mūsų malda“, kuri vyko birželio 1 d. mokiniai studijavo parinktas ištraukas iš evangelijos, kurias vėliau aptarė grupelėse. Svarbu buvo savais žodžiais paaiškinti evangelijos mintį, ką ji reiškia, ir pakomentuoti, kiek ji aktuali šiandien, savo išvadas paremiant asmenine patirtimi. Mokiniais buvo siūloma pamąstyti, kas ir ką turėtų daryti, kad dvasingumas būtų vertinamas. Grupės sprendimus mokiniai užrašė pokyčių scheme – pasiūlymų pilyje, o labiausiai patikusias ištraukos vietas (citasas) iliustravo piešiniu, koliažu arba suvaicino situaciją, kuri buvo užfiksuota trumpu filmuku. Pasiūlymų pilis buvo suformuota ant lapelių užrašant pokytį ir suključiant pilį. Ji buvo aptariama su visa klase, akcentuojant klasės evangelijos ištraukos suvokimo pokytį. Po to mokiniai turėjo sukurti, užrašyti ir pristatyti

maldele. Grupėse išrinkome prasmingiausią, jausmingiausią ir dvasingiausią maldele, kurioje geriausiai atsiskleidė mintis: „Dievo malone aš esu, kas esu“ (1 Kor 15,10) bei išsamiausiai buvo atsakyta į šiuos klausimus: Ar žmogui reikia dvasinių vertybių? Kodėl? Kaip dvasingumas padeda spręsti asmenines problemas?

Žavėjimasis atviru pasauliu, didėjanti migracija, imlumas informacijai, aktualėjantis pasaulio pažinimas ir jo suvokimas be teigiamo poveikio skatina ir neigiamą: didina asmens vietos suradimo tame pasaulyje dramatiškumą. Katalikiškos krypties mokykla turi ugdyti krikščioniškas vertybes ir pateikti jas mokiniui priimtinu būdu, remdamasi lietuvišku mentalitetu, aplinka, kurioje jis auga, krašto žmonių patirtimi ir kultūra. Kultūra – tai ne vien renginiai. Tai vyksmas, formuojant žmogų, darant jį kūrybingą, laisvą ir dvasingą. Tik tauresni dvasiniai poreikiai, asmenybės branda, ryšys su nacionalinės kultūros šaknimis gali apginti nuo globalinės niveliacijos. O gal genami mažos tautos komplekso – skubėti pagal paskutinį mados šauksmą, kuo greičiau stengsimės prisitaikysime prie naujų stereotipų ir standartų?

Mes savo kasdienybėje nuolat susiduriame su naujomis situacijomis bei problemomis, ir ieškodami naujų sprendimo būdų, privalome būti kūrybingi. Jei norime tokiais tapti turime būti pasiruošę naujam mąstymui, naujoms idėjoms, naujam požiūriui. Jeigu mums užtenka tik išmokti vartoti kitų sukurtas vertybes, mus automatiškai pradės valdyti rutina, neveiklus laukimas, mechaniška laikysena. Juk taip paprasčiau. Visa lieka, kaip buvę, įprasta rutina nesukelia nemalonių pasikeitimų, jaučiamės užtikrintai ir mums nereikia keistis. Vartotojiška kultūra nekankina moralinėmis dilemomis, metafizinėmis būties mįslėmis, sudėtingomis išraiškos formomis, kurias perprasti reikia daug laiko ir pastangų. Taip gyventi paprasčiau ir patogiau.

Čia išdėstytos mintys – tai ne taip jau didelė patirtis ir spėliojimai. Mes negalime mokyklos erdvėje atriboti mokinių nuo realiai visuomenėje egzistuojančios vertybinės dezorientacijos, kuriai atremti šiandien jau reikalinga stipri, argumentuota motyvacija. Tad privalome atskleisti problemą dvasinių vertybių gyvavimą ir tas kliūtis, su kuriomis teks susidurti gyvenime, kuriame puoselėjamas iliuzinės materialinės gerovės įvaizdis, diegiamas stipraus, agresyvaus žmogaus viršenybės principas. Vertybinė orientacija negali būti abstrakti, atsietą nuo realaus gyvenimo ir čia tampa labai svarbiu šeimos ir mokyklos vertybinių nuostatų aiškumas bei tvirtinimas, žodžių ir veiksmy vienybė, bendravimo ir asmeninio pavyzdžio įtaka. Šiandien jau įrodyta, kad kapitalas, skirtas žmogaus išsilavinimui ir kultūrai, atneša didžiausią naudą visuomenei. Taigi, galime daryti bendrą išvadą, kad krikščioniškų vertybių ugdymas – sudėtingas kūrybiškumo, žinių ir patirties egzaminas tiek šeimai, tiek mokyklai.

Parengė mokytoja metodininkė Aldona Traškinienė

Literatūra:

1. L. Jovaiša „Edukologijos įvadas“, - Vilnius, 2002m., p. 65
2. Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai, - Vilnius 2003
3. Šiaulių „Sandoros“ progimnazijos Katalikiškųjų vertybių ugdymo programa, - 2014 (doc.: www.sandora.eu)